

3. VZDĚLÁVÁNÍ

Převážná většina údajů v této kapitole byla převzata ze zdrojů rezortního pracoviště státní statistické služby **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**. Jedná se zejména o **Statistickou ročenku školství** (tab. 30-1 až 30-19) a online databázi s daty ze systému **Sdružených informací matrik studentů (SIMS)**, kam veřejné i soukromé vysoké školy předávají údaje o studujících, poprvé zapsaných studentech a absolventech (tab. 30-20 až 3-26).

Ve Statistické ročence školství jsou data za školní rok vykazována podle stavu **k 30. září**. Období školního roku je v této publikaci uplatněno v případě mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol, dále také v případě konzervatoří a základních uměleckých škol. Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku.

Data ze systému Sdružených informací matrik studentů (SIMS) jsou v případě počtu studentů podle stavu **k 31. prosinci** daného roku; údaje o poprvé zapsaných studentech a absolventech za kalendářní rok. Zdrojová databáze SIMS je trvale doplňována a aktualizována, včetně zpětných oprav; údaje publikované v této ročence odpovídají stavu zpracování ke dni 20. ledna 2021.

Kromě zdrojů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy využívá tato kapitola **Strukturální mzdovou statistiku**, a to v případě údajů o průměrné hrubé měsíční mzdě učitelů, vychovatelů a asistentů pedagoga působících v regionálním školství (tab. 3-30 a 3-31). Strukturální mzdová statistika v současnosti vzniká sloučením výsledných databází výběrového šetření Informační systém o průměrném výdělku (ISPV) Ministerstva práce a sociálních věcí, které pokrývá mzdovou sféru, a administrativního zdroje Informační systém o platu a služebním příjmu (ISP) Ministerstva financí, který plošně pokrývá platovou sféru. Další výjimkou jsou tabulky věnované mezinárodnímu srovnání, které jsou převzaty ze zdrojů **Eurostatu**.

Jako **studenti** jsou označováni účastníci vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání. Účastníci základního a středoškolského vzdělávání jsou oproti tomu oficiálně označováni jako **žáci**.

Děti mateřských škol a **žáci** základních až vyšších odborných škol jsou vykazováni v počtech studií (tj. pokud by byl např. jeden žák zapsán ve více studijních programech či na více školách, započítal by se do příslušného údaje vícekrát). Na rozdíl od toho studenti veřejných a soukromých vysokých škol jsou vykazováni ve fyzických osobách (tj. jeden student, bez ohledu na to, kolik škol či programů studuje, je v každém z údajů započten jen jednou). Celkové počty studentů a absolventů veřejných a soukromých vysokých škol tak nemusejí souhlasit se součty za jednotlivé vysoké školy, případně jednotlivé formy studia a typy studijních programů. Studenti státních vysokých škol jsou k dispozici pouze v počtu studií.

Za **cizince** jsou považovány děti a žáci, jejichž státní občanství je jiné než české. U dětí, žáků a studentů mateřských až vyšších odborných škol je zaznamenáno pouze jedno státní občanství uvedené při zápisu do školy, případně jeho poslední aktualizovaná podoba. Pokud má dítě dvojí občanství, upřednostní se české, dále občanství státu EU. U studentů vysokých škol veřejných a soukromých může být zaznamenáno více než jedno státní občanství.

Děti, resp. žáci **se zdravotním postižením** jsou děti/žáci s postižením mentálním, sluchovým, se závažnými vadami řeči, s postižením tělesným, s více vadami, se závažnými vývojovými poruchami učení a chování a s poruchami autistického spektra. Ti mohou být individuálně integrováni do běžných tříd, zařazeni do speciálních tříd na běžných školách, nebo navštěvovat školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Počty **učitelů**, resp. v případě vysokých škol **akademických pracovníků** jsou přepočteny na plně zaměstnané. Do kategorie učitelů jsou zahrnuti též ředitelé a jejich zástupci, kteří také mají vyučovací povinnost, jakož i výchovní poradci. Akademičtí pracovníci jsou ti, kteří jsou vnitřním předpisem vysoké školy mezi akademické pracovníky zařazeni. V rámci svého úvazku se věnují pedagogické nebo vědecké činnosti. Není však možné mezi akademické pracovníky zařadit vědecké pracovníky, kteří na vysoké škole pouze vědecky pracují a vůbec nevyučují.

Poznámky k tabulkám za regionální školství 3-1 až 3-19

Regionální školství zahrnuje údaje za mateřské až vyšší odborné školy. **Mateřské školy** spadají spolu s přípravnými třídami základní školy a přípravným stupněm základní školy speciální zřízovanými při základních školách do **předškolního vzdělávání**.

Základní školy zajišťují povinnou školní docházku. Tu zahajují podle zákona děti ve věku šesti let, v případě dětí s odkladem povinné školní docházky nejpozději ve věku osmi let. Povinná školní docházka trvá devět let, pět let na prvním stupni a čtyři roky na druhém stupni základních škol. Vzdělávání v základní škole speciální má deset ročníků, kdy první stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem, druhý stupeň sedmým až

desátým ročníkem. Základní vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se vzdělávají ve třídách nebo školách s upraveným vzdělávacím programem, může s předchozím souhlasem MŠMT trvat deset ročníků; první stupeň je tvořen prvním až šestým ročníkem a druhý stupeň sedmým až desátým ročníkem. **Povinnou školní docházku** si však žáci nemusí celou splnit na základní škole. Mohou opustit základní školu dříve a povinnou školní docházku dokončit v nižších ročnících víceletých gymnázií a v osmiletém oboru tanec na konzervatořích.

Středoškolské vzdělávání zahrnuje několik druhů vzdělávání nabízeného ve středních školách. V České republice existují tři základní druhy středního vzdělávání: všeobecné střední vzdělávání s maturitou (gymnázia), odborné střední vzdělávání s maturitou a odborné střední vzdělávání s výučním listem.

Střední vzdělávání s výučním listem označuje (v denní a nezkrácené formě) dvouleté nebo tříleté vzdělávací programy, jejichž úspěšným ukončením absolvent získává výuční list.

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou označuje maturitní obory, ve kterých absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání může mít dvojí orientaci. Všeobecné střední vzdělávání má neprofesní charakter a je určeno pro přípravu na další studium. Jedná se zpravidla o obory **gymnázíí**. V současné době mají obory gymnázií ve své denní formě dvojí podobu – čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníku). Odborné střední vzdělávání má profesní charakter a připravuje žáky na přechod na trh práce. Je v délce čtyř let (tj. v denní a nezkrácené formě) a ukončené maturitní zkouškou.

Nástavbové studium trvá v denní formě dva roky a je zakončené maturitní zkouškou. Je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tří let denní formy vzdělávání v oboru příbuzném tomu, v jakém chtějí složit maturitní zkoušku.

Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze v České republice získat též v **konzervatořích**, a sice nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu (určeného pro absolventy základních škol), nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec (v prvních čtyřech ročnících žáci plní povinnou školní docházku). Závěrečným vykonáním absolutoria v konzervatoři žák získává vyšší odborné vzdělání na konzervatoři a je mu přiznán titul diplomovaný specialista (DiS.).

Vyšší odborné školy nabízejí absolventům středního vzdělávání s maturitní zkouškou denní formu vzdělávání ve tříletých oborech (u zdravotnických oborů včetně odborné praxe až tříapůlletých) a dálkovou formu vzdělávání v délce až čtyři roky. Vzdělávání je zakončeno absolutoriem a absolventům je přiznáván titul diplomovaný specialista (DiS.).

V rámci odborného vzdělávání lze rozlišovat velké množství oborů. V regionálním školství se pro třídění dle oborů a skupin oborů vzdělávání používá národní **Klasifikace kmenových oborů vzdělání**. Správcem klasifikace je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Více o klasifikaci viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_kmenovych_oboru_vzdelani_kkov-

Další metodické informace a statistické údaje týkající se regionálního školství jsou uvedeny v publikaci ČSÚ: „Školy a školská zařízení - školní rok 2020/2021“, kód 230042-21, která je volně přístupná na stránkách ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/skoly-a-skolska-zarizeni-tjp3wpnyep>.

Poznámky k tabulkám za vysoké školy 3-20 až 3-26

Vysoké školy nabízejí možnosti studia v bakalářských, navazujících magisterských, magisterských a doktorských studijních programech. V tabulkách jsou magisterský a navazující magisterský studijní program označovány souhrnně jako magisterský program. Studium může mít jak formu prezenčního studia, tak formu studia distančního nebo kombinovaného. Soustavu vysokých škol tvoří **veřejné** vysoké školy (univerzitního a neuniverzitního typu), dále vysoké školy **soukromé** a dvě vysoké školy **státní** (v současnosti Policejní akademie ČR v Praze a Univerzita obrany, zřízené Ministerstvem vnitra a Ministerstvem obrany). Údaje za státní vysoké školy však nejsou z důvodu odlišné metodiky (např. sledování počtu studií) a sběru dat (nikoliv přes databázi SIMS) zahrnuty do souhrnných ukazatelů a je jim věnována pouze část tabulky 3-20.

Poznámky k tabulkám za učitele a ostatní pedagogické pracovníky v regionálním školství 3-27 až 3-31

V tabulce 24-27 jsou zaznamenány průměrné počty učitelů mateřských až vyšších odborných škol vždy k 30.9. daného školního roku, jak jsou uvedeny ve výkonových ukazatelích Statistické ročenky školství Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Údaje o mzdách učitelů, vychovatelů a asistentů pedagogů v regionálním školství (viz tab. 3-30. a 3-31) pocházejí ze speciálního zpracování dat ze strukturální mzdové statistiky zaměstnanců. Kategorie učitelů v regionálním školství celkem zahrnuje učitele v mateřských, základních a středních školách (vč. konzervatoří), jakož i ve vyšších odborných školách. Mezi učitele jsou započtení i ti vyučující děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Pro vymezení učitelů byly vybrány odpovídající druhy práce spadající do skupiny 23 v Klasifikaci zaměstnání (CZ-ISCO). Oproti metodice užívané MŠMT tedy nejsou zahrnuti řídicí pracovníci, kteří také mají vyučovací povinnost.

Kromě údajů za učitele byly zpracovány i údaje o struktuře mezd vychovatelů a asistentů pedagogů. Mezi asistenty pedagoga v regionálním školství se řadí asistenti učitelů, asistenti vychovatelů a asistenti pedagogů v poradenských zařízeních. Kategorie vychovatelů v regionálním školství nezahrnuje vychovatele pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP).

Podrobné metodické informace a další statistické údaje jsou uvedeny v publikaci ČSÚ: „Mzdy učitelů v regionálním školství - 2013–2020“, kód 230069-21, která je volně přístupná na stránkách ČSÚ: <https://www.czso.cz/csu/czso/mzdy-ucitelu-v-regionalnim-skolstvi-20132020>.

Poznámky k tabulkám za akademické pracovníky na vysokých školách 3-32 a 3-33

Mezi akademické pracovníky (pro definici viz výše) se řadí pedagogičtí pracovníci výzkumu, vývoje a inovací, profesoři, docenti, odborní asistenti, asistenti a lektori. Asistenti, lektori a vědečtí pracovníci podílející se na pedagogické činnosti jsou v tabulkách zahrnuti do kategorie **ostatní**. Mezi akademické pracovníky nejsou v této publikaci z důvodu odlišného sběru dat zahrnuti zaměstnanci dvou vysokých škol státních. Tabulka 3-33. uvádí průměrné měsíční mzdy bez ostatních osobních nákladů (OON) a ostatních plateb za provedenou práci (OPPP). Data jsou vykazována za kalendářní roky.

Poznámky k tabulkám s mezinárodním srovnáním 3-34 až 3-41

Údaje, které zveřejňuje Eurostat za Českou republiku, se mírně odlišují od údajů, které za Českou republiku uvádí ČSÚ. Pro mezinárodní srovnání je třeba určit jednotnou metodiku, která se nemusí shodovat s metodikou běžně užívanou v jednotlivých zemích. Pro metodiku užívanou Eurostatem odkazujeme na jejich webové stránky: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.

Další informace, data a analýzy ČSÚ najdete na níže uvedených stránkách:

Publikace věnované vzdělávání: <https://www.czso.cz/csu/czso/vzdelavani>

Statistická ročenka ČR: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-lxnk9quszp>

Krajské ročenky: <https://www.czso.cz/csu/czso/krajske-rocenky#10a>